

боку, допомогти реципієнту впізнати маркери іншої культури, адаптуючи їх, роблячи їх прийнятними для сприйняття реципієнта. У цьому випадку роль перекладача переважно визначається його „двокультурним” статусом. Сприймаючи текст, він не лише тлумачить його зміст і комунікативну інтенцію (намір) відправника, але й дивиться на нього очима носія іншої культури. Перекладач ніби „приміряє” текст до іншомовного отримувача, подумки виділяє в ньому фрагменти, найбільш складні з точки зору їх транспозиції в іншу культуру. Це заставляє перекладача бути не лише білінгвом, але й „бікультурним”, тобто він є місцем контакту двох культур. Перекладач ніби фільтрує ці маркери, вирішуючи, чи залишити їх у тексті перекладу без змін, чи підібрати інші, які відповідають елементам початкової (вихідної) культури. Якщо ж перекладач не справляється успішно з поставленим завданням, то в силу приналежності до іншої культури читачу доводиться виводити багато з контексту. Можна говорити про те, що він вловить зміст, але його враження від прочитаного буде не настільки яскравим, як у читача початкової культури, загальна картина твору буде не настільки чіткою, як в останнього, а швидше дещо розмитію.

Чим вище рівень художньої образності тексту, тим вищий ступінь залежності цього тексту від тієї культури, в межах якої він створений, і тим складніше завдання перекладача. Сучасна теорія перекладу, підкреслює необхідність збереження національної специфіки оригіналу. Разом із тим у перекладі має сенс зберігати лише ті елементи специфіки, які реципієнт перекладу може відчутти як характерні для „іншомовного середовища”, тобто лише ті, які можуть бути сприйняті як носії національної специфіки.

Отже, різниця у культурах та її усвідомлення є більш складним феноменом, ніж це може здаватися на перший погляд перекладачу. Чим більше він усвідомлює ці міжкультурні труднощі, тим краще він справляється зі своєю роботою. І якими б великими та різноманітними не були труднощі перекладу, він як одне зі знарядь культури неминучий та необхідний у контексті забезпечення міжкультурної комунікації. Перспективи подальших наукових досліджень ми вбачаємо у створенні системи педагогічних умов і засобів необхідних для формування професійної культури, а саме культури перекладу майбутнього фахівця.

Література

1. Культурологічні проблеми професійної діяльності офіцера: навч. посіб. / [уклад. Рибалка В. Г., Жежерун В. Т., Гавриш І. В. та ін.] – Харків: ХУПС, 2005. – 224 с.
2. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста: метод. пособие / Н. Б. Крылова. – М., 1990. – 142 с.
3. Иванова Ю. В. Translate while Reading. Пособие по художественному переводу для студентов специальности 022900 „Перевод и переводоведение”. Учебно-методическое пособие по художественному переводу. Под общей редакцией д.п.н., проф. И. А. Цатуровой. / Ю. В. Иванова. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004. – 107 с.
4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. / Р. П. Зорівчак. – Львів, 1989. – 215 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 308 с.

Надійшла до редколегії 5 вересня 2009 р.

УДК 378.14

Куліш Р. В.

ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розкрито умови підвищення рівня педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів шляхом удосконалення планування педпрактики, підбору шкіл і вчителів відповідної кваліфікації, залучення студентів-практикантів до виконання завдань з науково-дослідної роботи, що значно підвищує рівень ефективності педагогічної практики студентів. Ключові слова: інтерактивні прийоми, педагогічна практика, етапи практики, якості вчителя.

Куліш Р. В. Интерактивные подходы к организации педагогической практики студентов в высших учебных заведениях. В статье раскрыты условия повышения уровня педагогической практики студентов высших учебных заведений путем усовершенствования планирования педпрактики, подбора школ и учителей соответствующей квалификации, привлечения студентов-практикантов к выполнению

заданий по научно-исследовательской работе, что значительно повышает уровень эффективности педагогической практики студентов. Ключевые слова: интерактивные приёмы, педагогическая практика, этапы практики, качества учителя.

Kulish R. V. Interactive approaches to organization of pedagogical practice of students in higher educational establishments. The article examines the conditions of the rise the level of the pedagogical practice of students of high educational institutes due to the improvement of planning the practice, selection of school and teachers of appropriate qualification, involving students to the doing of the scientific and research tasks, which raise the level of effectiveness of pedagogical practice in an essential extend. Key words: interactive receptions, pedagogical practice, efficiency, stages of practice, qualities of teacher.

Створення конкурентноспроможної і гнучкої системи підготовки майбутнього вчителя до виконання своїх професійних обов'язків – важлива умова модернізації освіти. Сучасний етап розбудови національної системи освіти підвищує вимоги до підготовки педагогів. Розв'язання цих завдань забезпечується поєднанням фундаментального науково-теоретичного та практично-методичного напрямів. Однією з форм цього поєднання виступає педагогічна практика – невід'ємна частина всього навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців, але вона сама потребує пошуку ефективних форм і методів її організації і проведення. Прагнучи якомога краще проводити педпрактику і підготувати майбутнього спеціаліста до наступної діяльності, ми звернулися до інтерактивних (взаємодіючих) методик навчання і використали їх на педагогічній практиці студентів. Практика свідчить, що оволодіваючи навичками інтерактивного навчання, студенти поступово переносять їх у свою практичну діяльність, навчаючи дітей вмінню самостійно здобувати знання, робити вибір на користь активної діяльничної позиції в їх опануванні.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської від слова «interact», де «inter» – взаємний, і «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу, спілкування [7, с. 8]. Використання інтерактивних прийомів у проведенні педагогічної практики передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу студенту-практиканту стати справжнім лідером учнівського колективу [1, с. 20]. Розв'язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя до такої педагогічної діяльності можливе на основі удосконалення усіх ланок навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів, у тому числі й педагогічної практики студентів. Саме на практиці студент може визначитись, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, визначити ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Різноманітні аспекти практичної підготовки знаходимо у працях С. І. Архангельського, О. А. Абдуліної, Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна. Вивчення літературних джерел, досвіду роботи методистів і вчителів шкіл, які керують практикою студентів, а також наше дослідження свідчать про наявність більших можливостей підвищення ефективності практики студентів у загальноосвітній школі шляхом покращення: планування керівництва педагогічною практикою керівників групи та окремих викладачів; підбору шкіл, вчителів і створення необхідних умов для вдалого виконання функцій педагогічної практики; залучення студентів до наукових досліджень; використання технічних засобів навчання, науково обґрунтованого контролю роботи практикантів.

Враховуючи значення планування для підвищенні ефективності роботи, нами була розроблена і впроваджена єдина форма плану для методистів університету з удосконалення організації їх діяльності під час педагогічної практики. Для більш конкретного керівництва роботою студентів-практикантів у нашому плані виділено декілька етапів діяльності керівників.

Перший етап передбачає: вивчення студентів, прикріплених до певного викладача на період практики; постановку загальних і диференційних завдань по керівництву педагогічної практики з урахуванням рівня педагогічної підготовки та індивідуальних особливостей студентів; навчання студентів вмінням навчально-виховної роботи; надання переліку педагогічних умінь, якими вони повинні оволодівати; відтворення, актуалізація, поглиблення теоретичних знань студентів з основних питань організації навчального процесу в школі (принципи побудови системи уроків з теми, типи і структура уроків, шляхи оптимізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання, вміння створювати проблемну ситуацію на уроці, вивчення особистості учня); навчання студентів вмінню спостерігати, аналізувати уроки, позакласну роботу за зразком учителя, а також планувати

свої дії; введення студентів у виховну роботу, яка визначається планом класного керівника; постановку перед студентами дослідницьких завдань для самостійної творчої розробки; щотижневе проведення проблемних семінарів з питань покращення роботи студентів на педагогічній практиці.

Наступний етап передбачає: подальше вивчення питань виховання в процесі навчання; поступове переведення студентів з позиції помічника класного керівника на позиції самостійного вихователя; створення під час педагогічної практики ситуацій, які вимагають від студентів виявлення педагогічної інтуїції, творчих вмінь, наукового педагогічного передбачення, а також всебічного аналізу побічних ситуацій і вивчення проблеми «педагог – колектив – особистість»; організація роботи студентів з трудової і моральної просвіти, трудового виховання і професійної орієнтації учнів, аналіз взаємовідносин з активом класу, розгляд проблеми «педагог – класний керівник»; аналіз виховної роботи в класах щодо її системності; щотижневе проведення підсумкових днів з обговоренням процесу реалізації планів практики окремими студентами і групою в цілому.

Заключний етап передбачає: навчання студентів всебічному аналізу результатів навчально-виховної роботи; узагальнення власного досвіду; вміння відокремлювати об'єктивні фактори навчально-виховної роботи від суб'єктивних, бачити їх взаємодію і взаємообумовленість; підведення підсумків педагогічної практики у формі складання звітів, виявлення рівня сформованості педагогічних умінь і на основі цього визначення студентам індивідуальних завдань для наступної роботи; участь у роботі педради школи і підсумковій науковій конференції за результатами педагогічної практики.

Безумовно, для складання науково обґрунтованого плану навчально-виховної діяльності студентів-практикантів важливо знати не тільки загальні основи планування, але насамперед специфіку праці як своєї, так і студентів. Під час планування методист продумує і глибоко осмислює майбутню діяльність, педагогічно перероблює зміст, шукає найбільш раціональні форми її організації. Він визначає структуру, взаємозв'язок між окремими документами, шукає найбільш раціональні форми, способи їх об'єднання і взаємодії, тобто формує систему роботи.

Планування роботи – важка, складна проблема, так само як важкий і складний педагогічний процес. Здійснення принципу планування передбачає точний розрахунок і систему роботи з певними об'єктами у часі і просторі, з урахуванням практичного досвіду, досягнень науки, конкретних умов. Під час планування важливо не тільки створити з розрізнених частин цілісну систему, але і визначити необхідний об'єм її змісту, вичислити, скільки потрібно часу для її реалізації. Складання плану, який відповідає всім вимогам, спричинює на перших етапах ускладнення у методистів. Проте реалізація його під час педагогічної практики сприяє пошукам оптимальних рішень навчально-виховних задач, про що свідчить аналіз анкетування методистів університету, які керували практикою студентів; згідно із запропонованим планом. На питання: «Що дало вам попереднє планування керівництва діяльністю?» були отримані наступні відповіді (в процентах по відношенню до опитаних): сприяло створенню найбільш сприятливих умов для досягнення поставленої цілі – 85%; дало можливість конкретно направляти діяльність кожного студента-практиканта – 87%; сприяло підвищенню педагогічної майстерності – 91%; дало можливість отримувати планомірну інформацію про стан роботи, робити педагогічну діяльність студентів більш керуючою – 92%; організувати самоконтроль студентів за їх діяльністю, що в свою чергу сприяло більш активному оволодінню педагогічними вміннями – 83%; суттєво допомогло підвищити загальний рівень організації і методичного керівництва педагогічною практикою – 95%. Відповіді свідчать про те, що планування роботи методистів на час педагогічної практики має велике значення.

Наступним важливим фактором, який сприяє удосконаленню педагогічної практики студентів, є вмільний підбір шкіл, вчителів та класних керівників для керівництва педагогічною практикою студентів. Успіх практики студентів у школі, як показало наше дослідження, багато в чому залежить від розуміння колективом школи її ролі у підготовці майбутнього вчителя, ділового настрою колективу, доброзичливої атмосфери для студентів і чіткої організації сумісної діяльності вчителів і практикантів. Там, де шкільні колективи усвідомлюють свою відповідальність за довірену їм справу підготовки майбутніх вчителів, педагогічна практика студентів проходить успішно.

Серед різноманітних факторів, які впливають на формування вчителя-вихователя, особливе місце належить особистому прикладові викладачів з предмету і класних керівників, до яких доводиться повсякденно студентам звертатися під час педагогічної практики. В одній із анкет ми поставили перед студентами III-IV, IV-V курсів питання: «У кого ви вчилися під час практики?».

«Хто надавав вам практичну допомогу?». Більшість студентів, 85% із загальної кількості опитаних, назвали у своїх відповідях учителів і особливо вчителів-предметників. Це, звичайно, закономірно, так як вчителі добре знають індивідуальні особливості учнів класу, допомагають студентам враховувати все це під час організації навчально-виховної роботи. Вони проводять багато часу зі студентами і є першими консультантами, постійними керівниками і організаторами всієї навчальної і позаурочної роботи. Крім того, під час практики діяльність вчителя для студентів в деякій мірі є додатковим джерелом педагогічних знань.

У педагогічних дослідженнях таких вчених, як М. І. Болдирев, М. Д. Левітов, Н. А. Петров, наводиться багато прикладів щодо впливу особистості вихователя на того, кого він виховує. Не дивлячись на те, що їх дослідження відносяться до аналізу шкільних учнівських колективів, на основі узагальнень результатів педагогічної практики в школах, вивчення досвіду кращих вчителів, можна сказати, що вплив особистості вчителя на студента-практиканта є таким же сильним, як і вплив особистості учителя на учнів.

Виховна сила особистого прикладу вчителя на студентів виявляється насамперед в існуванні взірця педагогічної діяльності, можливості його спостереження й аналізу реальних ситуацій. Студенти аналізують педагогічну діяльність вчителя і свідомо намагаються її наслідувати. Не маючи достатнього досвіду навчально-виховної роботи з дітьми, студенти уважно спостерігають, як вчитель тримає себе на уроці, перервах, як спілкується з дітьми, використовує різноманітні прийоми та методи навчально-виховних впливів з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. Ще К. Д. Ушинський говорив, що у вихованні все повинно базуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила виходить тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі устава і програми, ніякий штучний організм закладу, як би хитро він не був продуманий, не зможе замінити особистість у справі виховання.

Морально-психологічні якості найкращих вчителів позитивно впливають на формування професійного інтересу студентів і викликають у них щире почуття задоволеності педагогічною практикою. На основі опитування та аналізу анкетних даних, висловлювань та письмових відповідей з педагогічної практики, визначені важливі, на наш погляд, якості особистості і характеру учителів, які здійснюють на студентів-практикантів позитивний вплив. Отримані відповіді показуємо узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Якості вчителя, які здійснюють позитивний вплив на студентів-практикантів

Якості вчителя	Кількість студентів (у %)
Глибоке знання предмету	59
Висока загальна культура	59
Захопленість своєю роботою	52
Доброзичливе та уважне ставлення до студентів, готовність у будь-який час надати допомогу	48
Любов та повага до учнів	45
Творчий підхід до роботи	20
Особиста привабливість учителя	17
Педагогічний такт	14

Студенти відмічають різні аспекти в діяльності учителя, який розбудив і підсилив у них любов до педагогічної діяльності, до дітей. Більшість студентів виділяють наступні якості вчителя: володіння своїм предметом (59%), захопленість роботою (52%), а також ставлення до студентів-практикантів (48%) і учнів (15%). Безумовно, що виділення студентами тих чи інших якостей особистості вчителя є суб'єктивним і зроблено на основі морально-психологічних якостей тих індивідуумів, з якими їм потрібно спілкуватися під час педагогічної практики. Проте, образ кращих вчителів став для багатьох студентів педагогічним ідеалом, гідним прикладом для наслідування.

Разом із тим студенти-практиканти мають справу з вчителями, окремі якості яких в деякій мірі гальмують їх інтерес до навчально-виховної роботи в школі. Негативні риси особистості вчителів (таблиця 2) несприятливо впливають на організацію та проведення педагогічної практики. Відомо, що чим вища майстерність учителя, тим вище його задоволення своєю роботою.

Якості вчителя, які здійснюють негативний вплив на студентів-практикантів

Якості вчителя	Кількість студентів (у %)
Зверхнє ставлення до студентів	82
Ігнорування позакласних занять, які проводяться під керівництвом студента	30
Переривання роботи студентів під час уроку чи позакласного заняття різними репліками та зауваженнями	40
Недовіра до студентів, яка виявляється у забороні самостійно ставити оцінки за контрольні роботи, під час проведення окремих уроків	38
Необ'єктивний аналіз уроків та позакласних занять, які проводить студент	53
Відсутність глибоких знань з предмету, який викладається	75

Нами була проаналізована залежність між задоволеністю вчителя роботою з учнями та задоволеністю своєю роботою студентами-практикантами. У результаті виявилось, що між цими компонентами існує пряма залежність, тобто чим більш задоволені роботою вчителі, тим більший індекс задоволеності і в студентів-практикантів. Відповідно ділові та морально-психологічні якості вчителів та класних керівників, які залучаються до керівництва роботою студентів у школі, відіграють суттєву роль і у підвищенні ефективності педагогічної практики. Тому вони повинні володіти такими особистими якостями, які б здійснювали на студентів позитивний вплив. Очевидно, доцільно мати єдині критерії оцінки особових якостей, відповідно до яких і відбувається відбір вчителів для роботи з практикантами. До особових якостей відокремили наступні: ідейно-політичний та культурний світогляд, суспільну активність, почуття нового, педагогічний такт. Серед якостей, які характеризують професійну майстерність вчителя, виокремили такі: знання свого предмету та психолого-педагогічних основ навчання, забезпечення індивідуального підходу до учнів та міжпредметних зв'язків; знання психолого-педагогічних основ виховання; робота з активом класу; вміння забезпечити єдність дій з батьками.

Вчителі, запрошені для керівництва практикою студентів у школі, поряд з якостями, перерахованими вище, повинні володіти і такими, як почуття нового і знання психолого-педагогічних основ виховання та навчання. Як показало наше дослідження, вчителі ще не володіють достатніми знаннями для вивчення особливостей уваги, сприйняття, пам'яті та мислення учнів і мають труднощі у визначенні рівня їх знань, вмінь та навичок, ступені сформованості мотивів і типології характерів.

На сучасному етапі навчання вчителі все ще не отримують необхідної психолого-педагогічної підготовки. Про це свідчать і навчальні плани університетів, відповідно з якими на спецпредмети відводиться близько 2 тис. годин, а на предмети психолого-педагогічного циклу близько 460 годин і на педагогічну практику близько 500 годин. Відсутність достатньої психолого-педагогічної підготовки призводить до того, що не всі вчителі, які керують практикою студентів в школі, можуть провести кваліфікований аналіз уроку позакласного заходу. Вони відхиляються від залучення студентів до виконання дослідницьких завдань, так як самі слабо володіють відповідною методикою і тому не виявляють до цього інтересу.

Вчителі об'єктивно оцінюють свої можливості з керівництва роботою студентів-практикантів. Про це свідчать відповіді вчителів на питання нашої анкети: «Які заходи, на Ваш погляд, слід здійснити для покращення організації і проведення педагогічної практики?» та «Яких знань у Вас недостатньо?». 85% з опитаних відповіли, що необхідно проводити навчання з учителями шкіл з актуальних питань роботи студентів-практикантів та ознайомлення їх з найновішими досягненнями психолого-педагогічних наук. З цією метою розроблена тематика спецсемінару, який направлений на покращення психолого-педагогічної підготовки вчителів-предметників та класних керівників і включає наступні питання: методика психолого-педагогічних дослідження; методика вивчення колективу та особистості учнів та складання характеристик; вивчення взаємовідношень в учнівському колективі методом соціометрії; проблеми керування процесом навчання і виховання учнів; психолого-педагогічні основи планування діяльності класного керівника; шляхи формування педагогічної майстерності вчителя; формування в учителів творчих умінь з керівництва

педагогічною практикою студентів; про єдині критерії оцінки студентів-практикантів; психологічний аналіз уроку в системі практичної підготовки вчителя.

Заключним етапом спецсеминару є участь вчителів та методистів університету в науково-практичній конференції, спрямованій на удосконалення педагогічної практики студентів, з наступної тематики: формування педагогічних вмінь та навичок у студентів під час практики в школі; науково-дослідницька робота студентів у школі; навчання студентів психолого-педагогічному аналізу уроку та позакласного заходу; підвищення методологічної та дидактичної підготовки студентів як умова удосконалення педпрактики; підготовка студентів до виховної роботи з учнями; проблеми підвищення рівня керівництва педпрактикою студентів; роль кафедри педагогіки та психології в організації педагогічної практики студентів; педагогічна практика на селі – один із факторів підготовки студентів до роботи в сільській школі; врахування психологічних особливостей студентського віку в період проходження педагогічної практики; розвиток інтересу до педагогічної професії під час практики; про індивідуальний підхід до студентів під час педпрактики.

Після такої підготовки вчителі шкіл, методисти університетів з великою цікавістю керують роботою студентів в школі, краще розуміють мету і завдання практики, надають студентам кваліфіковану допомогу під час виконання її програми. Зростає їх майстерність як керівників-наставників майбутніх вчителів, а студентам-практикантам створюються сприятливі умови для оволодіння педагогічними вміннями і навичками, що сприяє підвищенню ефективності педпрактики студентів.

Література

1. Беленька Г. В. Інтерактивні прийоми викладання навчальної дисципліни у вищій школі / Г. В. Беленька – К., 2001. – 118 с.
2. Кулиш Р. В. Пути повышения эффективности педагогической практики студентов пединституты в общеобразовательной школе: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Р. В. Кулиш. – К., 1978.
3. Матвієнко О. В. Організація педагогічної практики з виховної роботи у початковій школі / О. В. Матвієнко. – К.: Стилос, 2003. – 124 с.
4. Организация педагогической практики в начальных классах [Под ред. П. Е. Решетникова]. – М: Владос, 2002. – 320 с.
5. Матвієнко О. В. Обучение педагогов с помощью интерактивных методов / О. В. Матвієнко // Дошкольное воспитание. – 2003. – № 3. – С. 15-19.
6. Педагогическая практика в начальной школе [Под ред. Г. М. Коджаспировой]. – М.: Академия. – 2000. – 272 с.
7. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко. – За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004 – 192 с.
8. Про організацію управління виховним процесом у вищих закладах освіти (Методичні рекомендації). – Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – № 3-4.

Надійшла до редколегії 17.09.2009

УДК 378

Купенко О. В.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРИНЦИП ПОСТУПОВОГО РОЗШИРЕННЯ КОЛА АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті на прикладі одного з принципів соціально-педагогічної метасистеми управління проектною діяльністю студента для соціальних перетворень проілюстровано процес обґрунтування принципів і їх функції. Ключові слова: педагогічна система, принципи, правила, методи, засоби.

Купенко Е. В. Педагогический принцип постепенного расширения поля активности студентов. В статье на примере одного из принципов социально-педагогической метасистемы управления проектной деятельностью студентов для социальных преобразований проиллюстрированы процесс обоснования принципов и их функции. Ключевые слова: педагогическая система, принципы, правила, методы, средства.

Kupenko O. V. Pedagogical principle gradual expansion of circle of activity of students. In the article the principles substantiation process and their functions have been illustrated by giving an example of a